

روحانی سنج تقدیم می کند

«روحانی سنج» و یک سال نخست ریاست جمهوری روحانی

دانشکده مطالعات جهانی مانک

در دانشگاه تورنتو

و اصل ۱۹

مرداد ۱۳۹۳

مقدمه

یک سال بعد از استقرار دولت یازدهم، کارنامه حسن روحانی در پیگیری یا اجرای وعده‌هایش، ترکیبی از موفقیت و شکست است.

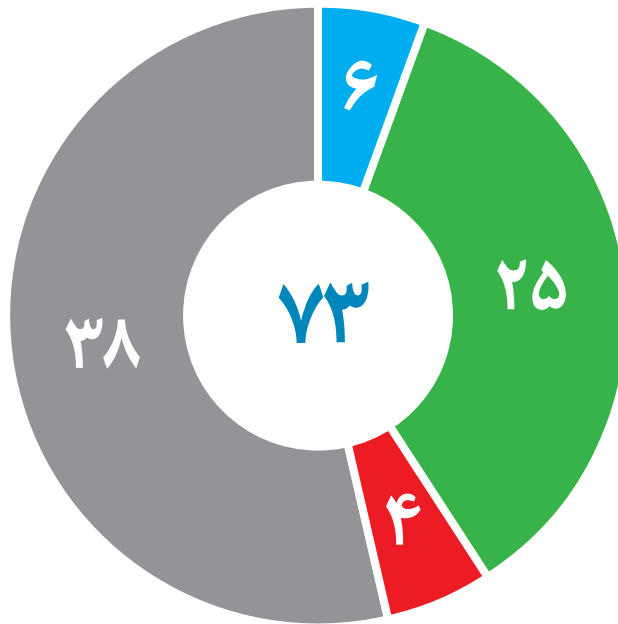
بررسی کارنامه یک سال ریاست جمهوری حسن روحانی نشان می‌دهد که بهترین عملکرد دولت او در پیگیری وعده‌های حوزه سیاست خارجی بوده است. روحانی با انتخاب دیپلمات باتجربه و زبردستی چون محمدجواد ظریف به عنوان وزیر امور خارجه و سپردن رهبری تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای به وی توانسته است تا حد زیادی دیپلماسی مورد نظرش را پیش ببرد.

گماردن مدیران با سابقه در مناصب مهم اقتصادی، موفقیت در مهار تورم و همچنین رشد محسوس تولید نفت را می‌توان از نکات مثبت کارنامه اقتصادی دولت روحانی برشمرد. هرچند عملکرد و تصمیمات دولت در مواردی چون اجرای فاز دوم طرح هدفمندی یارانه‌ها و نحوه توزیع سبد کالا انتقادات جدی کارشناسان اقتصادی را در پی داشت.

در مورد برخی وعده‌های فرهنگی-اجتماعی، دولت تا حدودی پایبندی به قول‌هایش را نشان داده است. در مواردی چون بازگشایی خانه سینما، مخالفت با ستاره‌دار کردن دانشجویان، بازگرداندن استادان کنارگذاشته عملکرد خوبی داشته است. درباره برخی وعده‌ها مانند رفع فیلتر شبکه‌های اجتماعی و همچنین بازگشایی انجمن صنفی روزنامه‌نگاران ایران که بسیاری به تحقق آن امیدوار بودند دولت نتوانست از مانع پر قدرتی چون قوه قضاییه عبور کند. وعده‌های مهمی چون تشکیل وزارت زنان و تاسیس فرهنگستان زبان آذری نیز به هیچ عنوان پیگیری نشدند.

ضعیف‌ترین عملکرد دولت روحانی در مورد وعده‌های سیاست داخلی بوده است. وعده‌ی مهمی چون رفع حصر که از اصلی‌ترین خواسته‌های برخی از حامیان حسن روحانی نیز بوده، با گذشت یک سال همچنان محقق نشده است. همچنین دیگر وعده‌های در حال پیگیری این حوزه همچون تدوین منشور حقوق شهروندی و جلوگیری از خشک شدن دریاچه ارومیه نیز نتیجه قابل لمسی نداشته‌اند.

از میان وعده‌های انتخاباتی روحانی و وعده‌های پس انتخابات دولت یازدهم، روحانی‌سنج ۷۳ وعده را در یک سال گذشته مورد بررسی قرار داده که وضعیت پیگیری آنها به شرح زیر است:

وعده‌های محقق شده: ۶

وعده‌های در حال پیگیری: ۲۵

وعده‌های محقق نشده: ۴

وعده‌های پیگیری نشده: ۳۸

گزارش روحانی‌سنج

حسن روحانی در انتخابات ۲۴ خرداد با شعار اصلی تشکیل دولت «تدبیر و امید» حضور یافت و به پیروزی رسید.

سال‌ها دبیری و عضویت در شورای عالی امنیت ملی، ریاست بر مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام و نیز حلقه‌ای از مشاوران که با او در این دو مرکز همکاری داشتند، این امکان را برای حسن روحانی فراهم آورد که با ارائه فهرستی از مشکلات و دغدغه‌ها شعارها و وعده‌های خود را عنوان کند. وعده‌هایی که هر یک می‌توانستند بخشی از جمعیت رای دهندگان، در لایه‌های مختلف جامعه ایران را در مناطق مختلف به خود جذب کند.

انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ در شرایط ویژه‌ای برگزار شد؛ از یک سو یکی از دو جناح اصلی جمهوری اسلامی یعنی «جناح اصلاح طلبان» که در سه دهه گذشته همواره در انتخابات‌ها حضور داشت از صحنه رقابت حذف شده بود. آن‌ها تنها در جریان انتخابات امکان یافتند با محمدرضا عارف به عنوان «کاندیدای حداقلی» حضور پیدا کنند.

شورای نگهبان حتی اکبر هاشمی رفسنجانی را که در غیاب اصلاح طلبان می‌توانست حداکثر آرای آنها را به سبد خود واریز کند با روش «رد صلاحیت» از صحنه انتخابات حذف کرد.

از سوی دیگر رهبران جریان اصلاح طلب چون محمد خاتمی با توجه به فضای امنیتی گسترده در داخل و فضای پرچالش در عرصه بین‌الملل ترجیح دادند تا به جای ورود به دور تازه‌ای از تنش با علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی و نهادهایی چون سپاه پاسداران، زمام امور به دست دولتی حداقلی اما میانه‌رو، حتی از اصولگرایان میانه‌رو (محافظه‌کاران میانه‌رو) بیافتند. به همین دلیل در روزهای منتهی به انتخابات اصلاح طلبان ضمن حمایت از حسن روحانی، ترجیح دادند کاندیدای حداقلی‌شان یعنی محمدرضا عارف از صحنه انتخابات کناره‌گیری کند.

به این ترتیب پیروزی حسن روحانی در انتخابات ریاست جمهوری رخ داد درحالی که در

برابر او کاندیداهایی چون سعید جلیلی قرار داشتند که طیف تندرو اصولگرایان و سپاه از او حمایت می‌کردند. محمدباقر قالیباف نیز مورد حمایت طیف میانه رو اصولگرایان بود. محسن رضایی نیز ضمن داشتن حمایت پراکنده ای در سپاه و نیروهای مسلح، بخشی از آرای قومی در استان‌های جنوب غربی ایران را نیز با خود داشت.

حسن روحانی در جریان تبلیغات انتخاباتی خود را «ادامه دولت‌های هاشمی رفسنجانی و محمد خاتمی» معرفی می‌کرد. ویژگی دولت اکبر هاشمی رفسنجانی تمرکز بر «توسعه اقتصادی» بود، درحالی‌که دولت محمد خاتمی برنامه اصلی خود را بر «توسعه سیاسی» و پس از آن توسعه فرهنگی و اجتماعی قرار داده بود.

حجم مطالبات سرکوب شده طی سال‌های ۸۴ تا ۹۲ چنان گسترده و متنوع بود که در کنار تنوع اجتماعی و اقتصادی جامعه ایرانی، حسن روحانی را واداشت تا «فهرستی بلند از وعده‌ها» را برای پاسخ‌گویی به این مطالبات بیان کند.

گروه تحقیق روحانی سنج بخشی از وعده‌های حسن روحانی، وزرا و معاونان او را که از ویژگی‌های چون «فراگیری» و «قابلیت‌سنجش» برخوردار بودند در دو مقطع «انتخابات» و «پس از تشکیل دولت» در چهار دسته «فرهنگی-اجتماعی»، «سیاست داخلی»، «اقتصاد» و «سیاست خارجی» گردآوری و به طور مداوم مورد نظارت قرار داده است.

با گذشت یک سال از یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری و ۱۰ ماه از آغاز دوره ریاست جمهوری حسن روحانی، گروه تحقیق روحانی سنج وعده‌های ۷۳ گانه مورد نظر را در سه حوزه «میزان پایبندی حسن روحانی و دولت یازدهم به وعده‌ها»، «قابلیت اجرا و تحقق وعده‌ها» و همچنین «چالش‌های پیش روی رئیس‌جمهوری اسلامی و دولت یازدهم برای اجرای آنها» مورد بررسی قرار داده است.

فرهنگی-اجتماعی

وعده‌های فرهنگی-اجتماعی بخش قابل توجهی از وعده‌های انتخاباتی و همچنین وعده‌های پس از انتخابات حسن روحانی و دولت او را در بر می‌گیرد. در این میان وعده‌های اجتماعی در شمار وعده‌هایی قرار می‌گیرند که اجرای بخشی از آنها براساس قوانین جاری از جمله قانون برنامه پنجم توسعه پیش بینی شده است و بخشی دیگر نیز مورد اجماع طیف‌های مختلف سیاسی هستند. برای نمونه وعده «بیمه همگانی سلامت» از تکالیف قانونی وزارت بهداشت و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در **مواد ۳۲ تا ۳۹ قانون برنامه پنجم توسعه** است که در آن بر «شاخص عدالت در سلامت و کاهش سهم هزینه‌های مستقیم مردم به حداکثر معادل سی درصد (۳۰٪) هزینه‌های سلامت» تاکید شده است. بنابراین اجرای این وعده با مقاومت یا چالش جناح‌های سیاسی درون حاکمیت جمهوری اسلامی مواجه نیست. اجرای این دسته از وعده‌ها تنها به اراده دولت و تامین بودجه و رفع موانع اداری نیاز دارد. وعده‌هایی چون «تدوین قانون ورزش جمهوری اسلامی ایران»، «صدور کارت هوشمند برای بیماران صعب‌العلاج» و «بیمه زنان سرپرست خانوار» در شمار وعده‌های بدون چالش قرار می‌گیرند که طی یک سال گذشته دولت حسن روحانی گام‌هایی برای اجرای برخی از این وعده‌ها برداشته است. دسته‌ی دیگری از وعده‌های اجتماعی روحانی وعده‌های چالش برانگیزی هستند که اجرای آن علاوه بر اراده‌ی دولت، به فائق آمدن بر این چالش‌ها وابسته است. وعده‌ی بازگشت استادان و مخالفت با ستاره‌دار کردن دانشجویان نمونه‌هایی از این وعده‌ها هستند. این وعده‌ها به دلیل وابستگی به ریشه‌های ایدئولوژیک جمهوری اسلامی، برای اجرایی شدن با مقاومت از سوی نهادها و مراکز متعدد قدرت در ایران مواجه بودند. به رغم اینکه دولت روحانی توانست در هر دوی این وعده‌ها با استفاده از اصل غافلگیری و در کوتاه‌ترین زمان ممکن، بخشی از آنها اجرایی کند و شماری از دانشجویان ستاره‌دار و استادان را به دانشگاه بازگرداند. با استقرار دولت اما، مقاومت‌ها در برابر اجرای این

وعده‌ها از سوی اصولگرایان گسترش پیدا نمود تا آنجا که رضا فرجی دانا وزیر علوم، به مجلس احضار شد و پس از چند جلسه پر تنش، مجلس به او اخطار (کارت زرد) داد. از سوی دیگر به دلیل مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص دانشجویان بهایی به ویژه در ماه‌های گذشته، روند اخراج این دانشجویان از دانشگاه‌ها همچنان ادامه یافته است.

برخی از وعده‌های اجتماعی حسن روحانی و دولتش چون وعده‌ی «پیگیری وضعیت معلمان تبعیدی و اخراجی» با مقاومت‌های شدیدتری نیز مواجه شده است زیرا بخشی از زمینه‌های تحقق چنین وعده‌هایی به دستگاه‌های دیگر حکومتی مستقل از دولت یا قوای دیگر چون قوه قضاییه مربوط است. در زمینه پیگیری وعده ذکر شده، به رغم آنکه وزیر آموزش و پرورش از هماهنگی با وزارت اطلاعات نیز سخن گفت اما این وعده تاکنون محقق نشده است.

وعده «رفع فیلتر از شبکه‌های اجتماعی» نیز به یکی از وعده‌های چالش برانگیز در ماه‌های اخیر تبدیل شده است. از یک سو حسن روحانی در قبال ناکامی در برخی دیگر از حوزه‌ها برای حفظ محبوبیت خود بر رفع فیلتر از شبکه‌های اجتماعی اصرار کرده است. او حتی در سخنان بی سابقه‌ای به صراحت اعلام کرد که دسترسی به شبکه‌های اجتماعی را بخشی از حقوق شهروندی مردم می‌داند. همزمان اما مقاومت در قبال رفع فیلتر از شبکه‌های اجتماعی چنان اوج گرفت که رییس قوه قضاییه ایران نیز به حسن روحانی در اینباره هشدار داد. در مقابل و به رغم دستور کارگروه مصادیق محتوای مجرمانه برای فیلتر واتس‌آپ، حسن روحانی خود دستور توقف اجرای فیلتر آن را صادر کرد.

دسته‌ی سوم از وعده‌های اجتماعی، چون وعده‌ی کاهش مرگ و میر ناشی از تصادفات جاده‌ای یا وعده جذب بیشتر گردشگران خارجی در شمار وعده‌های فرادولتی قرار می‌گیرند. برای نمونه این دو وعده به موانعی چون فرهنگ عمومی، زیرساخت‌های اقتصادی و حتی عوامل بیرونی چون رابطه ایران با جامعه جهانی یا کاهش و لغو تحریم‌ها وابستگی دارد.

وعده‌های فرهنگی از جمله وعده‌هایی هستند که خواست نخبگان، تشکل‌های صنفی و طبقه متوسط در ایران به شمار می‌آیند. در مقابل، بخش گسترده‌ای از نهادهای حکومتی با تحقق این وعده‌ها مخالفند زیرا تحقق اغلب این وعده‌ها به اراده‌ای فراتر از اراده دولت وابسته است.

شورای عالی انقلاب فرهنگی یکی از مراکز تصمیم‌ساز در بخش فرهنگ است که اگرچه

ریاست آن با رییس جمهور است اما یکی از نهادهای تحت نظر رهبر جمهوری اسلامی است. به عنوان نمونه وعده‌هایی چون «تعیین قواعد شفاف برای ممیزی کتاب» «حذف کنترل پیش از چاپ کتاب» و «به حداقل رساندن کنترل در حوزه سینما» و سایر وعده‌های مربوط به سینما به طور مستقیم در پیوند با سیاست‌ها و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی است. تمام امور مربوط به کنترل و سانسور در سینما بر اساس مصوبات این شورا است.

علاوه بر این، علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی از نگاه و حساسیت ویژه‌ای در حوزه فرهنگ و هنر برخوردار است تا جاییکه در امور جزئی در فعالیت‌های فرهنگی اعمال نظر می‌کند.

نهادهای متعدد حکومتی دیگری هم در این حوزه به فعالیت مشغول هستند. حوزه‌های علمیه، سازمان تبلیغات اسلامی، صدا و سیما و شمار قابل توجهی از موسسات و مراکز وابسته به سپاه پاسداران و بسیج از جمله این نهادها هستند.

از میان ده وعده‌ی فرهنگی که در روحانی‌سنج مورد بررسی قرار گرفته است تنها یک مورد یعنی «بازگشایی خانه سینما» محقق شده است و در مقابل، وعده «حذف کنترل پیش از چاپ کتاب» در فهرست وعده‌های محقق نشده قرار گرفت. از این میان سه وعده نیز در حال پیگیری است.

تحقق وعده‌ی بازگشایی خانه سینما را باید یکی از پیروزی‌های دولت روحانی بر شمرد زیرا از یک سو اهالی سینما به عنوان یکی از حامیان حسن روحانی در جریان انتخابات ریاست جمهوری در جذب رای موثر بودند و به عنوان یکی از پایگاه‌ها اجتماعی او به شمار می‌آمدند. با تحقق این وعده حسن روحانی در مدت کوتاهی پس از استقرار دولت توانست تصویری از «دولت تدبیر و امید» که شعار انتخاباتی اش بود را به افکار عمومی ارائه کند. بحران خانه سینما، بحرانی دولت‌ساخته بود و به همین دلیل با تغییر و اراده دولت گره این بحران باز شد.

وعده «حذف کنترل پیش از چاپ کتاب» اما، نمونه‌ای از یک وعده غیرقابل تحقق از سوی دولت است که به دلیل موانع فرادولتی بسیار زود علی جنتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از اصرار بر اجرای آن چشم پوشی کرد.

دسته دیگری از وعده‌های فرهنگی به رغم اراده‌ی دولت برای تحقق آن با موانعی چون قوه قضاییه مواجه هستند. برای نمونه وعده بازگشایی انجمن صنفی روزنامه نگاران از این وعده‌هاست که حسن روحانی تنها سه روز پس از پیروزی در انتخابات ریاست جمهوری در اولین کنفرانس رسانه‌ای خود و در حضور ده‌ها خبرنگار آن را بیان کرد.

پس از آن علی جنّتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در شش ماه دوم سال ۹۲ بارها از تصمیم دولت برای اجرایی کردن این وعده خبر داد. حتی سه وزارتخانه فرهنگ و ارشاد اسلامی، اطلاعات و تعاون، کار و رفاه اجتماعی تفاهم نامه‌ای به همین منظور امضا کردند. وزارت اطلاعات شکایت این وزارتخانه از انجمن صنفی روزنامه‌نگاران ایران را که در دولت محمود احمدی‌نژاد ثبت شده بود را پس گرفت. در این مرحله قوه قضاییه به صراحت با بازگشایی این انجمن مخالفت کرد و غلامحسین محسنی اژه‌ای دادستان کل در یک برنامه تلویزیونی اعلام کرد که حتی پس گرفتن شکایت وزارت اطلاعات هم نمی‌تواند منجر به بازگشایی انجمن صنفی روزنامه‌نگاران شود.

در مجموع وعده‌های فرهنگی و اجتماعی از سوی حسن روحانی و دولت او، در پاسخ به بخشی از مطالبات طبقه متوسط و نخبگان عنوان شده است. از آنجاییکه دولت روحانی پایگاه اجتماعی خود را در طبقه متوسط جستجو می‌کند در یک سال گذشته کوشیده است دست کم با پیگیری برخی از این وعده‌ها بر محبوبیت، تثبیت و گسترده‌گی پایگاه اجتماعی خود بیافزاید. اما موانع و چالش‌های پیش روی دولت در این بخش نیز به دو پایگاه ایدئولوژیک و سیاسی در جمهوری اسلامی گره خورده است. تحقق بخش قابل توجهی از این وعده‌ها مشروط به زیر پا گذاشتن خطوط قرمزی است که در سی و پنج سال گذشته از سوی حاکمیت ترسیم شده است. سانسور و کنترل رسانه‌ها و افکار عمومی، جلوگیری از پا گرفتن نهادهای صنفی و همچنین نگاه توأم با سوظن حاکمیت به طبقه متوسط از ویژگی‌های حکمرانی در سه دهه گذشته است. علاوه بر این رهبری جمهوری اسلامی چندین بار صریحا انتقاداتی را در مورد سیاست‌های فرهنگی دولت مطرح کرده است که آخرین آن در دیدار با هیئت دولت بود که اشتباهات فرهنگی را جبران ناپذیر خواند.

در نتیجه به نظر نمی‌رسد که در حال حاضر دولت روحانی توان درگیر شدن با این ویژگی‌های ذاتی جمهوری اسلامی را داشته باشد. حسن روحانی و حلقه نخست مدیران و مشاوران او نشان داده‌اند که تمرکز اصلی دولت یازدهم بر سیاست خارجی و اقتصاد است. آنها می‌کوشند تا با حل بخشی از بحران‌ها و چالش‌های موجود در سیاست خارجی و نیز بازگرداندن قطار واژگون شده اقتصاد ایران به ریل از یک سو رضایت رهبر جمهوری اسلامی و سایر تصمیم‌سازان حکومتی را جلب کنند و از سوی دیگر رضایت مردم و افکار عمومی را به دست آورند.

سیاست داخلی

وعده های حسن روحانی در سیاست داخلی یکی از دلایل اصلی حمایت اصلاح طلبان و همچنین بخشی از بدنه جنبش سبز در جریان انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ از اوست.

یکی از اصلی ترین وعده های حسن روحانی و دولتش وعده «رسیدگی به رفع حصر سران جنبش سبز» است. میرحسین موسوی (و همسرش زهرا رهنورد) و همچنین مهدی کروبی دو کاندیدای انتخابات ریاست جمهوری سال ۸۸ از ۲۵ بهمن ۱۳۸۹ در «حصر» نیروی های امنیتی جمهوری اسلامی قرار دارند.

حسن روحانی از ابتدای ورود به انتخابات ریاست جمهوری و در نخستین سخنرانی انتخاباتی خود در دانشگاه آزاد کرج نشان داد که جذب حامیان میرحسین موسوی و مهدی کروبی یکی از اهداف اوست. او در نخستین سخنرانی انتخاباتی از سرکوب معترضان به نتایج انتخابات سال ۸۸ تحت عنوان «فتنه» انتقاد کرد و **گفت:** «چهار سال است که فتنه، فتنه میکنند و خیلی چیزها است که مردم نمیدانند و اگر زمان آن برسد همه را بازگو خواهیم کرد.»

حمایت اصلاح طلبان از حسن روحانی نیز منجر به حمایت بخش بزرگی از فعالان جنبش سبز از حسن روحانی شد تا آنجا که در جریان میتینگ های انتخاباتی حسن روحانی درخواست رفع حصر از میرحسین موسوی، مهدی کروبی و زهرا رهنورد و آزادی زندانیان سیاسی به عنوان یکی از مطالبات اصلی هواداران او مطرح می شد و حتی در **فیلم های منتشر شده از میتینگ های انتخاباتی** این خواست رای دهندگان قابل مشاهده است.

روحانی وعده داد که این مطالبات را برآورده می کند و **گفت در «کشور عدل و اعتدال نیازی نخواهد بود که کسی زندانی باشد»** و نه تنها زندانیان سیاسی که همه زندانیان باید آزاد شوند.

او همچنین روز ۲۳ اردیبهشت ۱۳۹۲ در **دانشگاه صنعتی شریف** در پاسخ به سئوالی درباره رفع حصر از میرحسین موسوی و مهدی کروبی **گفت:** «به نظر من مشکلی

نیست و می‌شود شرایطی را در یک سال آینده در کشور فراهم کرد که نه تنها آنهایی که در حصرند آزاد شوند، بلکه آنهایی که به خاطر سال ۸۸ در زندان هستند آنها هم آزاد شوند.»

حسن روحانی در یکی دیگر از سخنرانی‌های انتخاباتی‌اش نیز خودش را به عنوان کسی معرفی کرد که حصر آیت‌الله منتظری را برداشته است و بدون نامبردن از موسوی یا کروبی، گفت که «رئیس‌جمهور باید قدرت ایجاد **اجماع برای مواردی چون رفع حصر را داشته باشد.**»

پس از تشکیل دولت نیز حسن روحانی به طور ضمنی در یکی از اولین برنامه‌های تلویزیونی خود این وعده را تکرار کرد و با تأکید بر اینکه «فضای امنیتی» در کشور را کاهش می‌دهد، گفت «**هرخانه‌ای که نیاز به باز شدن داشته باشد**» با کلید مردم باز می‌شود و گفت که در دولت «حتما» چنین اراده‌ای وجود دارد. محمدباقر نوبخت سخنگوی دولت و معاون حسن روحانی، هفتم آذر ماه ۱۳۹۲ طی گفت‌وگو با **روزنامه اعتماد** به طور رسمی گفت: «با توجه به رویکرد دولت هر اقدامی که در مسائل سیاسی و رفع حصر و گشایش‌های امنیتی و سیاسی کشور مورد انتظار جامعه است، در دستور کار رئیس‌جمهور قرار دارد.»

معاون حسن روحانی از مردم خواست تا «به دولت تدبیر و امید اعتماد داشته باشند و بدانند در برخی امور بهتر است دولت به جای اینکه حرفی بزند، عمل کند.» همین موارد منجر به ابراز نگرانی‌های جدی در میان هواداران جنبش سبز درباره عملکرد دولت یازدهم در سیاست داخلی شده است. حتی برخی از نزدیکان حسن روحانی را نیز به انتقاد واداشته است. از جمله حسین دهباشی سازنده فیلم‌های تبلیغاتی حسن روحانی در انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ با انتشار یادداشتی در صفحه فیس‌بوک خود تأکید کرده است که حسن روحانی را مسئول جان میرحسین موسوی می‌داند. او تأکید کرده است که در اوج تبلیغات انتخاباتی چندین بار به شکل خصوصی از حسن روحانی درباره وعده‌هایش برای رفع حصر پرسیده‌اند و **حسن**

روحانی هر بار پاسخ داده است که «رئیس‌جمهور مطابق قانون رئیس‌شورای عالی

امنیت ملی است، شما قدرت‌اش را در حل این قبیل موارد دست کم نگیرید.»

این درحالی است که برخی از اصولگرایان از جمله حسین نقوی حسینی، سخنگوی کمیسیون امنیت ملی مجلس شورای اسلامی، **می‌گویند:** «رفع حصر فتنه‌گران ارتباطی با دولت و رئیس‌جمهور ندارد، بلکه قوه قضاییه باید برای فتنه‌گران تعیین و تکلیف کند»، و برخی از اصولگرایان چون امام جمعه موقت تهران می‌گویند که حصر موسوی و

کروبی تصمیم کلی «نظام» است و «نظام به کمترین مجازات یعنی حصر خانگی اکتفا کرده است.»

اکنون با گذشت یک سال از استقرار دولت یازدهم، اما میرحسین موسوی، زهرا رهنورد و مهدی کروبی همچنان در حصر قرار دارند. با توجه به گزارش اخیر علی مطهری نماینده تهران از ملاقات با رهبری و بیان نظرات وی مبنی بر اینکه حصر موسوی و کروبی نشانه ملامت نظام با آنان است بعید به نظر می‌رسد که حداقل در کوتاه مدت گشایشی در کار آنها صورت بگیرد.

«آزادی زندانیان سیاسی» نیز یکی از مطالبات رای دهندگان از حسن روحانی بود.

اگرچه روحانی به صراحت وعده آزادی زندانیان سیاسی را نداد اما گفت که برای آزادی زندانیان تلاش خواهد کرد. در یک سال گذشته اما جز آزادی شماری از زندانیان

سیاسی در آستانه سفر حسن روحانی به نیویورک برای شرکت در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل، نمی‌توان به صراحت موارد دیگری از آزادی زندانیان را به فعالیت‌های دولت روحانی نسبت داد. هرچند در چندماه اخیر مجدداً برخی روزنامه نگاران دستگیر شده‌اند و برخی نیز برای اجرای احکام به زندان فرا خوانده شده‌اند.

به رغم کاهش «فضای امنیتی» به ویژه در ماه‌های نخست ریاست جمهوری حسن روحانی، از ابتدای سال ۹۳ موارد متعددی از لغو و حمله به سخنرانی‌های چهره‌های سیاسی و همچنین لغو کنسرت‌های موسیقی تحت فشار نیروی‌های نزدیک به سپاه و بسیج ثبت شده است. پر سر و صداترین مورد این خصوص، «لغو سخنرانی حسن خمینی» نوه آیت‌الله خمینی، بنیانگذار جمهوری اسلامی، در دانشگاه بروجرد است. این سخنرانی پس از تهدید «گروه‌های فشار» نزدیک به سپاه پاسداران و بسیج از سوی فرماندار بروجرد لغو شد.

دولت حسن روحانی در این خصوص، با گذشت چند هفته و در قبال بازتاب وسیع خیر لغو سخنرانی حسن خمینی، اعلام کرد که فرماندار بروجرد با پذیرش کوتاهی در مقابل گروه‌های فشار از سمت خود استعفا داده است.

دوم خرداد ۹۳ نیز به مناسبت سالگرد «پیروزی محمد خاتمی در انتخابات دوم

خرداد ۱۳۷۶ قصد برگزاری سخنرانی‌هایی در ۱۱ شهر را داشتند اما «دست‌کم در دو شهر یاسوج و بوشهر به دلیل ممانعت گروه‌های تندرو این گردهمایی‌ها لغو شد و در شهرهای قم، زاهدان، سنندج، گرگان و استان‌های اردبیل و لرستان نیز این همایش‌ها به تعویق افتاد.»

«تسهیل بازگشت ایرانیان» یکی دیگر از وعده‌های حسن روحانی است که اکنون با

چالش‌هایی در اجرا مواجه شده است. دستکم دو تن از اصلاح‌طلبان، حسین نورانی نژاد و سراج میردامادی که بدون اخذ پناهندگی و برای تحصیل یا زندگی در خارج از ایران اقامت داشتند پس از بازگشت به ایران بازداشت و زندانی شده‌اند. دیگر ایرانیان مقیم خارج از کشور بدون فعالیت سیاسی خاص نیز در مواردی پس از بازگشت به ایران بازداشت و زندانی شده‌اند. از جمله فریده شاهگلی یک زن ساکن آلمان که دوسال پیش بازداشت، محاکمه شد و اکنون زندانی است در **نامه‌ای به حسن روحانی** نوشت است: «جناب آقای دکتر حسن روحانی! اینجانب در حالی محکوم می‌شوم که به عنوان یک عضو عادی شبکه اجتماعی فیس‌بوک و یک ایرانی که علی‌رغم داشتن تابعیت آلمانی به خاطر عرق ملی نام ایرانی برای فرزندانم انتخاب کرده‌ام و به لحاظ دغدغه‌ام نسبت به آینده کشورم همواره پیگیر مسایل اجتماعی ایران بوده‌ام.»

وزارت خارجه دولت روحانی اما همچنان بر «تسهیل بازگشت ایرانیان» تاکید دارد و حسن قشقاوی، معاون کنسولی، پارلمانی و امور ایرانیان خارج از کشور وزیر امور خارجه، با اعلام یک ایمیل به رسانه‌ها، **گفته است**: «اگر کسی برای ورود به کشور نگرانی دارد می‌تواند از بخش کنسولی وزارت خارجه استعلام کند. ما از نهادهای ذی‌ربط استعلام می‌کنیم و آنها پاسخ دقیق را در این باره به ما اعلام می‌کنند.» در ۲۱ اردیبهشت ۹۳ اما کاظم سجادی، مدیرکل امور ایرانیان خارج از کشور وزارت خارجه ایران، از عدم همکاری قوه قضائیه در این باره خبر داد و **گفت** که مدارک دستکم ۴۰ ایرانی مقیم خارج را برای دریافت نظر قوه قضائیه به این قوه ارسال کرده است اما «تاکنون پاسخی از سوی این نهاد دریافت نکرده‌ایم. هر زمانی که از سوی این قوه پاسخ دریافت کنیم، به‌سرعت به ایرانیانی که برای ما ایمیل فرستاده‌اند، اطلاع داده می‌شود.»

دسته‌ای از وعده‌های حسن روحانی در سیاست داخلی شامل «ایجاد امکان اجرای آداب و فرایض دینی مذهبی اقلیت‌های مذهبی»، «تعیین معاون از اقلیت‌ها»، «رفع تبعیض‌های قومیتی» در شمار وعده‌هایی قرار می‌گیرند که با هدف جذب آرا و و نظر اقلیت‌های قومی، دینی و مذهبی در ایران بیان شده است.

ایران کشوری است با تنوع قومی و زبانی و دینی که در آن علاوه بر اقلیت‌های دینی چون یهودیان (کلیمیان)، مسیحیان آشوری و ارمنی، و نیز زرتشتیان، اقلیت‌های دیگری چون بهائیان زندگی می‌کنند. بزرگترین اقلیت مذهبی ایران را نیز مسلمانان اهل سنت تشکیل می‌دهند. علاوه بر اینها اغلب استان‌های مرزی ایران بافت قومیتی دارند و کردها، بلوچ‌ها، ترک‌ها، عرب‌ها، گلیک‌ها، لرها و ترکمن‌ها از اقوام تشکیل‌دهنده ایران هستند.

برخی از وعده‌های حسن روحانی چون «تعیین معاون از اقلیت‌ها» در جریان تشکیل دولت یازدهم به تحقق نپیوست. حسن روحانی پس از رسیدن به ریاست جمهوری به جای «معاون از اقلیت‌ها» یا حتی تشکیل «معاونت در ریاست جمهوری برای رسیدگی به امور اقلیت‌ها» ترجیح داد تا علی یونسی وزیر اسبق اطلاعات به عنوان «دستیار ویژه رئیس‌جمهور در امور اقلیت‌های قومی، دینی و مذهبی» منصوب کند. در ماه‌های گذشته جناح اصولگرا اما حتی اظهارات علی یونسی درباره آزادی‌های محدود به قومیت‌ها را نیز با واکنش‌های تند پاسخ داده است. حسن روحانی اقدام عملی برای تحقق دیگر وعده‌های خود به اقلیت‌های مذهبی انجام نداده است اما فشارهای امنیتی بر برخی از اقلیت‌ها از جمله اهل سنت کاسته شده است. در مقابل فشارها بر بهائیان همچنان ادامه دارد و حتی در یک مورد یکی از چهره‌های سرشناس بهائی در بندرعباس به دست افراد ناشناس ربوده و به قتل رسید. «رفع تبعیض‌های جنسیتی» یکی از وعده‌های حسن روحانی است که به شدت از سوی فعالان حقوق زن در ایران طی دو دهه گذشته پیگیری شده است. پاسخ این مطالبه جنبش زنان در ایران طی دوره زمامداری محمود احمدی‌نژاد اما اجرای گسترده سیاست‌های تبعیض آمیز و اجرای گسترده تفکیک جنسیتی در دانشگاه‌ها و حتی برخی ادارات بود. علاوه بر این در دولت محمود احمدی‌نژاد و در جریان اجرای طرح‌هایی چون «مبارزه با بدحجابی»، نیروی انتظامی در ابعاد گسترده و سازماندهی شده‌ای به برخورد با زنان به اتهام «پوشش» یا «آرایش» اقدام می‌کرد. حسن روحانی در اردیبهشت ۱۳۹۳ طی سخنانی از چنین برخوردهایی انتقاد کرد و گفت: «نمی‌توان مردم را با زور به بهشت برد.»

این اظهارات با **واکنش تند و گسترده اصولگرایان** به ویژه امامان جمعه منصوب رهبر جمهوری اسلامی مواجه شد. احمد علم‌الهدی، امام‌جمعه موقت مشهد در پاسخ گفت: «شلاق که سهل است باهمه قدرت جلوی کسانی که مانع بهشت رفتن مردم شوند خواهیم ایستاد.» احمد خاتمی امام جمعه منصوب علی خامنه‌ای در تهران نیز گفت: «وظیفه داریم جاده را برای بهشتی شدن مردم هموار کنیم.» امام جمعه اصفهان، محمدتقی رهبر، نیز به صراحت خطاب به حسن روحانی گفت: «من جمله «مردم خود انتخاب کنند» را اصلاً قبول ندارم حتی اگر رییس‌جمهور کشور گفته باشد. من به آقای روحانی هشدار می‌دهم و توصیه می‌کنم برای رضای لیبرال‌ها کاری نکنید که جامعه و بسیجیان فکر کنند که نظام اسلامی از مواضع خود عقب‌نشینی کرده است.» پاسخ امام جمعه قزوین فراتر از دیگران بود. عبدالکریم عابدینی در خطبه‌های این هفته

نماز جمعه قزوین گفت: «مردم به زودی رای خود را از کسانی که لیاقت آنها را نداشته باشند پس می‌گیرند. توصیه می‌کنیم اصرار نکنید مردم را به جهنم ببرید و همکار شیاطین نشوید و از آسیب رساندن به افکار قرآنی پرهیز کنید.»

شهیندخت مولاوردی، معاون امور زنان ریاست جمهوری، اما همچنان تاکید دارد که در دولت حسن روحانی اقداماتی برای رفع تبعیض جنسیتی اجرا خواهد شد. شهیندخت مولاوردی در اردیبهشت ۹۳ گفت که «ارایه پیشنهاد منع تبعیض جنسیتی در استخدام دستگاه‌های دولتی، یکی از برنامه‌هایی است که معاونت امور زنان در دستور کار قرار داده تا به این ترتیب بتوانیم نسبت به رفع تبعیض در هرگونه استخدام زنان اقدام کنیم.»

دولت روحانی همچنین چهار زن را در شهرهای مختلف ایران به عنوان «فرماندار» منصوب کرده است. این اقدام نیز با مخالفت بخش‌هایی از اصولگرایان مواجه شده است.

وعده «انتصاب نیروهای شایسته محلی در پست‌های مدیریتی مناطق مختلف کشور» چنان که حسن روحانی وعده داده بود اجرا نشده است، چنانکه برخی دیگر از وعده‌های او در سیاست داخلی چون «تقدیم منشور حقوق شهروندی به صورت لایحه به مجلس» با گذشت یک سال از پیروزی حسن روحانی در انتخابات ریاست جمهوری تنها در حد انتشار یک «پیش‌نویس» باقی مانده است.

دسته سوم از وعده‌های حسن روحانی در سیاست داخلی وعده‌هایی هستند که برای جبران اقدامات دولت محمود احمدی نژاد مطرح شده است. «ارائه آمار شفاف و دقیق به مردم»، «عدم جابجایی و تغییر مدیران و وزیران و پیشگیری از مدیریت بی‌ثبات»، «احیای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی» و «استقبال از نقد دولت» چهار وعده‌ای هستند که در این دسته قرار می‌گیرند.

دولت محمود احمدی نژاد که دستکم در شش سال از دوره هشت ساله اش مورد حمایت مستقیم علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی، سپاه پاسداران و اصولگرایان قرار داشت برخی از نهادها و مراکز تصمیم‌گیری تخصصی را از میان برداشت و منحل کرد که از جمله این مراکز «سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی» بود. دولت احمدی نژاد همچنین با دستکاری در آمارها، از ارائه آمارهای واقعی خودداری می‌کرد و در موارد متعددی چون «خط فقر» ارائه و انتشار آمار را ممنوع کرده بود. علاوه بر این محمود احمدی نژاد اقدام به انتصاب و برکناری ناگهانی معاونان، وزرا و استاندار خود می‌کرد که حتی اصولگرایان نیز آن را «بی‌ثباتی مدیریتی» توصیف می‌کردند.

حسن روحانی در یک سال گذشته کوشیده اقداماتی را برای احیای این «سازمان» انجام

دهد و از جمله محمدباقر نوبخت، یکی از دستیاران نزدیک خود را به عنوان همزمان به دو سمت «معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور و سرپرست معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور» منصوب کرده است تا او گام‌های اجرایی برای «احیای سازمان مدیریت و برنامه ریزی» را بردارد. با این حال تاکنون احیای این سازمان به سرانجام نرسیده است چرا که برای احیای آن مجلس شورای اسلامی باید لایحه مورد نظر را تصویب کند و با ترکیب فعلی مجلس ارسال چنین لایحه‌ای به مجلس پیامد نامعلومی در پی خواهد داشت.

در یک سال گذشته و طی عمر ده ماهه دولت حسن روحانی تغییرات گسترده‌ای در مدیریت‌های ارشد به دلیل تغییر دولت ایجاد شده است اما از میان منصوبان حسن روحانی و دولت او تاکنون دو مورد استعفای مدیران ارشد شامل استعفای محمدعلی نجفی از ریاست سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و استعفای کاظم میرولد از معاون سیاسی وزارت کشور و دو مورد استعفا در معاونان وزارت صنعت، معدن و تجارت ثبت شده است و تنها مورد برکناری رسمی نیز برکناری «طاهر طاهری از استاندار البرز» است که حسینعلی امیری معاون وزیر کشور دلیل آن را عدم همراهی استاندار البرز با برنامه‌های دولت حسن روحانی اعلام کرد.

«جلوگیری از خشک شدن دریاچه ارومیه» یکی از وعده‌های کلان و مورد توجه افکار عمومی است. دولت حسن روحانی با تشکیل «کارگروه ملی نجات دریاچه ارومیه» برنامه‌هایی برای پیگیری نجات دریاچه ارومیه به اجرا گذاشته است. اگر چه برخی از «روند‌گند» انتقاد دارند اما اسحاق جهانگیری معاون اول حسن روحانی **تاکید دارد** که «نجات دریاچه ارومیه هدفی مهم و ملی است و دولت با جدیت همه توان علمی و اجرایی کشور را به کمک دریاچه ارومیه آورده است.»

مسعود پزشکیان، رئیس فراکسیون حمایت از دریاچه در مجلس شورای اسلامی، **می‌گوید:** «دریاچه ارومیه در زمان دولت احمدی‌نژاد فقط در حد یک اسم ماند و ما هیچ‌امیدی به دولت نداشتیم و عملاً نه کاری انجام می‌شد و نه مسأله‌ای به صورت رسمی پیگیری می‌شد؛ اما با روی کار آمدن دکتر روحانی و خانم ابتکار و سفری هم که وی به منطقه داشت، باعث شد تا بیشتر به این موضوع رسیدگی شود.» او تاکید دارد که اکنون «با همکاری وزیر نیرو و رئیس سازمان حفاظت از محیط زیست، تیمی در حال شکل‌گیری است تا با برنامه‌ریزی دقیق‌تری راهکاری برای احیای این دریاچه انجام داد.»

عیسی کلانتری، دبیر کارگروه احیا و نجات دریاچه ارومیه، نیز در روزهای پایانی اردیبهشت ۹۳ **اعلام کرد** که «طرح نهایی کارگروه برای احیای دریاچه ارومیه آماده شده و دولت بنا دارد برای اجرای این طرح نهایت همکاری را صورت دهد.»

او می‌گوید که «در دوهفته آینده جلسه ای با دولت تشکیل می‌شود که نتیجه بررسی‌های کارگروه درخصوص احیای دریاچه ارومیه در آن جلسه ارائه خواهد شد» و در صورت آغاز اجرایی عملیات نجات دریاچه ارومیه «ظرف مدت ۱۰ تا ۱۲ سال آب دریاچه ارومیه به حالت اکولوژیکی خود باز خواهد گشت یعنی حدود ۴ هزار و ۲۰۰ کیلومتر از آب این دریاچه ۵ هزار و ۳۰۰ کیلومتری با غلظت نمک ۲۵ درصد از کل غلظت ۵۰ درصد تامین می‌شود.»

حسن روحانی در جریان انتخابات ریاست جمهوری و نیز مقام‌های دولت او پس از آغاز به کار بارها بر وعده «آموزش زبان مادری در مدارس ایران» و اجرای اصل ۱۵ قانون اساسی تاکید کرده‌اند.

علی یونسی، دستیار حسن روحانی در امور اقوام و اقلیت‌های دینی و مذهبی نیز در دی ماه ۱۳۹۲ گفت: «درباره تدریس به زبان مادری در میان اقوام، در نشست‌هایی که با وزیر آموزش و پرورش داشتیم قرار شد برنامه‌ای مدون شود تا این مسئله حل شود.» او همچنین گفت که «آموزش به زبان مادری برای سایر زبانها از جمله مردم عرب خوزستان در دستور کار است.»

اغلب اعضای فرهنگستان زبان و ادب فارسی ضمن مخالفت در موضوع آموزش زبان مادری به وسیله آموزش و پرورش در استانهای ایران آن را «**تهدیدی جدی برای زبان فارسی و یک توطئه برای کمرنگ کردن این زبان عنوان کردند.**»

غلامعلی حدادعادل رئیس و اعضای شورای فرهنگستان زبان و ادب فارسی به مخالفت با «آموزش زبان مادری» پرداخت و گفت: «در همه جای دنیا وظایف اصلی وزارت آموزش و پرورش، آموزش زبان ملی است.»

حدادعادل همچنین آموزش زبان مادری را **به طور ضمنی «تهدید امنیت ملی» توصیف کرد و گفت:** «موضوع دیگر بحث مطرح شده از سوی جناب آقای یونسی مشاور اجتماعی رئیس جمهور است که به بحث آموزش زبان‌های مادری در استان‌ها اشاره دارد و فرهنگستان مایل است بدانند این موضوع پیچیده و ظریف که گاهی هم به امنیت ملی پیوند می‌خورد چگونه در حال بررسی است.»

غلامعلی حدادعادل که پدر عروس علی خامنه‌ای است همچنین از دیدار خود با رهبر جمهوری اسلامی اشاره کرد و **گفت:** «در آن دیدار مقام رهبری نیز تاکید فراوانی بر حفظ زبان فارسی در آموزش و پرورش داشتند.»

فتح‌الله مجتبابی از اعضای فرهنگستان زبان و ادب فارسی نیز «آموزش زبان مادری در کشور را امری وارداتی» می‌داند و **گفته است:** «شک ندارم که این موضوع از خارج

به ایران آمده است قبل از این در هندوستان نیز این مسئله توسط انگلستان تجربه شد و امروز هم انگلستان و کشورهای شمالی ما هستند که می‌خواهند این مسئله را به ایران وارد کنند.» او گفته است: «این موضوع خطرناک است و از آن بوی توطئه می‌آید.» محمدعلی موحد یکی دیگر از اعضای فرهنگستان زبان فارسی و از مخالفان آموزش به زبان مادری، **می‌گوید:** «دولت باید از مداخله مستقیم در آموزش زبانهای محلی و بومی خودداری کند ما زبان معیاری داریم که زبان رسمی ما است اگر دولت بخواهد آن را فراموش کند و به حوزه زبانهای محلی وارد شود کار ما زار است.»

برخی از اعضای فرهنگستان زبان فارسی چون **بهاء الدین خرمشاهی** نیز تاکید کرده اند که «دولت باید حدود زبان مادری را تایید کند و بگوید تا چه اندازه ای و به چه شکلی این مسئله باید آموزش داده شود.»

علی اصغر فانی وزیر آموزش و پرورش پس از دیدار با اعضای فرهنگستان زبان فارسی در ۷ بهمن ۱۳۹۲ ضمن تأیید «مخالفت» اعضای این فرهنگستان با آموزش زبان مادری، از «تشکیل اتاق فکر» برای «بررسی جزئیات تدریس زبان های مادری در استان ها» خبر داد.

وعده «آموزش زبان مادری در مدارس ایران» اکنون در میان دو تعریف مبهم مقام های دولت میان «آموزش زبان مادری» و «آموزش به زبان مادری» و مخالفت شماری از اعضای فرهنگستان زبان فارسی و نیز مخالفت برخی از نمایندگان مجلس و مراکز قدرت، همچنان در حد یک وعده باقی مانده و به نظر می رسد مقام های دولت روحانی در ماه های اخیر کمتر از آن سخن می گویند.

بهاء الدین خرمشاهی از اعضای فرهنگستان زبان فارسی **می‌گوید** که این فرهنگستان با «آموزش زبان مادری مخالف نیست» اما با «آموزش به زبان مادری مخالف است.» مقام های دولتی حتی در این باره نسبت به تاکیدهای پیشین خود عقب نشینی کرده اند. علی یونسی دستیار ویژه رئیس جمهور در امور اقوام و اقلیت های دینی و مذهبی در ۵ اسفند ۱۳۹۲ گفت: «آموزش به زبان مادری خواست عموم قومیت ها نیست بلکه این یک خواست محدود روشنفکرانه و محلی است و چنانچه آن را آزاد هم بگذارند، تعداد کسانی که از آن استقبال می کنند، زیاد نیستند.»

برخی وعده های دیگر حسن روحانی در حوزه سیاست داخلی چون «چون» مسئولیت پذیری و پاسخگویی وزارت اطلاعات به مراجع ذیصلاح، نهادهای نظارتی و مردم» و «توجه ویژه به سازمان های غیر دولتی» به دلیل گروه خوردن با نگاه امنیتی حکومت به مردم کمتر مورد توجه قرار گرفته اند.

اقداماتی چون بازداشت‌های ناگهانی برخی از روزنامه‌نگاران و فعالان سیاسی و مدنی همچنان ادامه دارد. شمار اعدام‌ها نه تنها کاهش نیافته بلکه موارد متعددی از اعدام در ملاء عام نیز طی یک سال گذشته به اجرا گذاشته شده است. از جمله غلامرضا خسروی یک زندانی سیاسی در نخستین روزهای خرداد ۹۳ اعدام شد. سه روزنامه بهار، قانون و آسمان در همین یک سال توقیف شده‌اند. وزارت اطلاعات اما برای هیچ یک از این اقدامات پاسخی به افکار عمومی نداده است. مهمترین رویدادی که بازتاب‌های گسترده‌ای در رسانه‌های ایران را نیز در پی داشت حمله به زندانیان سیاسی در بند ۳۵۰ اوین بود. به رغم اینکه محمود علوی وزیر اطلاعات و محمدباقر نوبخت سخنگوی دولت وعده انتشار توضیح و گزارش از این رویداد را دادند اما تاکنون چنین گزارشی منتشر نشده است.

«وعده‌های سیاست داخلی» چالش برانگیزترین بخش وعده‌های حسن روحانی و دولت اوست. بخشی از این وعده‌ها چون «پیگیری وضعیت حصر رهبران جنبش سبز» در صورت تحقق می‌تواند بر محبوبیت حسن روحانی و دولت او بیافزاید اما عملی کردن این وعده به دلیل مراکز متعدد قدرت و تصمیم‌گیری در جمهوری اسلامی از سوی دولت حسن روحانی با دشواری‌هایی نیز مواجه است.

بخشی دیگر از این وعده‌ها چون «احیای خانه احزاب» یا «نگاه ویژه به سازمان‌های غیر دولتی» با «توسعه سیاسی» گروه خورده است که با مخالفت صریح و گسترده اصولگرایان و دستگاه‌های نظامی و امنیتی چون سپاه پاسداران مواجه است.

از سوی دیگر حسن روحانی و حلقه مشاوران و دستیاران اصلی او کمتر بیش از هر چیز به بهبود وضعیت اقتصادی و سیاست خارجی آنهم از طرق مذاکره با آمریکا و غرب امیدوارند. «دیپلماسی عمومی» یکی از ابزارهایی است که حسن روحانی به استفاده از آن در این جهت امیدوارست و بخشی از وعده‌های او در سیاست داخلی به همین نکته باز می‌گردد.

درعین حال عملکرد یک ساله حسن روحانی و دولت او در «سیاست داخلی» نشان می‌دهد که دولت روحانی برای تحقق وعده‌های خود در سیاست داخلی حاضر به چالش با سایر مراکز قدرت در ایران نیست.

اقتصاد

تابلو وعده‌های اقتصادی روحانی **بیش از دیگر وعده‌های او** مورد توجه کسانی است که به او رای داده‌اند. مقابله با رکود اقتصادی همراه با تورمی کم سابقه در تاریخ ایران که دو سال متوالی (۱۳۹۱-۱۳۹۲) اقتصاد ایران را تحت تاثیر خود قرار داده بود، از جمله دلایل اقبال مردم در شهرهای کوچک و روستاها به او بوده است. بنابراین حسن روحانی بیش از هر چیزی جامعه نحوه تحقق و وعده‌های اقتصادی را مد نظر دارد. نگاهی کلی به اوضاع اقتصادی نشان می‌دهد که میان وعده‌های انتخاباتی روحانی در اقتصاد و دستاوردهای عملی آن شکافی وجود دارد که به صورت پاشنه آشیل دولت در آمده است و مخالفان دولت به ویژه **حامیان دولت قبل، به عنوان ابزار تبلیغاتی از آن بهره برداری می‌کنند.**

عدم وحدت نظر و نداشتن یک استراتژی مشخص در اعمال سیاست‌های اقتصادی که ناشی از عدم انسجام تیم اقتصادی دولت است و یکی از نمونه‌های آن که در نحوه اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه‌ها بروز کرد، سبب شده که دولت در مقابله با معضلات اقتصادی نتواند به سرعتی عمل کند که در جریان انتخابات وعده‌اش را داده بود. از نظر افکار عمومی مسئله رکود اقتصادی، اشتغال، تورم و کنترل نرخ ارز مهمترین شاخصهای تعیین کننده موفقیت دولت به شمار می‌روند. در زمینه مقابله با تورم دولت مدعی است که نرخ تورم را کم کرده و سرعت رشد آن را متوقف ساخته است. **وزیر اقتصاد ایران همچنین مدعی شد که تورم نقطه به نقطه از ۴۵ درصد به ۱۵ درصد کاهش یافته است. هر چند مخالفان دولت معتقدند که سیاست ضد تورمی دولت به قیمت تداوم رکود حاصل شده است و همچنین باعث ریزش بازار بورس شده است.** البته نرخ تورم ایران در طی دوازده ماه گذشته به طرز چشمگیری کاهش یافته است. بانک مرکزی ایران، نرخ تورم دوازده ماه منتهی به تیرماه ۹۳ نسبت به دوازده ماه منتهی به تیرماه ۹۲ معادل ۲۵٫۳ درصد اعلام کرده است. **کارشناسان اقتصادی معتقدند** در صورتی که اتفاق غیر متقربه‌ای مانند به بن بست خوردن مذاکرات هسته‌ای پیش نیاید، این وعده روحانی بسیار زودتر از وعده‌اش محقق خواهد شد.

اما مهمترین معضل کنونی دولت مسئله مقابله با رکود است. حسن روحانی در **سخنان ماه‌های قبل خود** بار دیگر بشارت گشایش اقتصادی و خروج از رکود را داد و کوشید تا امید را در دل رای دهندگان زنده نگه دارد.

حسن روحانی به خوبی می‌داند که حل مهمترین موضوعات اقتصادی به گونه‌ای که رضایت رای دهندگان را جلب کند به موفقیت در مذاکرات هسته‌ای و حل تدریجی تحریم‌ها و آزادسازی **نزدیک به صد میلیارد دلار از پول‌های بلوکه شده ایران** است. برای مقابله با رکود اقتصادی و ارتقا رشد اقتصادی ایران دولت روحانی باید به مقابله با میراث به جا مانده از دولت احمدی نژاد بپردازد. با به قدرت رسیدن دولت روحانی ابعاد فاجعه اقتصادی در دوران گذشته آشکار شد. از جمله آشکار شد برخلاف تبلیغاتی که محمود احمدی نژاد رئیس‌جمهور سابق ایران انجام می‌داد رشد اقتصادی ایران که از شاخص‌های مهم ارزیابی فعالیت‌های دولت است به «منفی ۵٫۷ درصد» رسیده بود. هرچند دولت مدعی شد که این نرخ رشد منفی را تا پایان سال ۹۲ به صفر خواهد رساند و در سال ۱۳۹۳ آن را مثبت خواهد کرد اما به نظر می‌رسد دشواریها و معضلات اقتصادی ایران به گونه‌ای بوده است که دولت نتوانست به وعده خود عمل کند. **ولی الله سیف،**

رئیس بانک مرکزی ایران اخیرا (خرداد ۱۳۹۳) خاطر نشان ساخت هرچند رشد اقتصادی ایران همچنان منفی است اما از سرعت حرکت منفی آن کاسته شده است. رشد منفی اقتصاد ایران نشان دهنده رکود عمیقی است که در اقتصاد کشور خیمه زده است. خروج از رکود اقتصادی و به حرکت در آوردن چرخ تولید و افزایش اشتغال در سطح کشور مهمترین دغدغه دولت محسوب میشود.

دولت در یکسال گذشته برنامه مشخصی برای بیرون آمدن از این وضعیت ارایه نکرده بود و بعد از یازده ماه بسته جدیدی که با کارشناسی‌های زیاد تهیه شده را برای مقابله با رکود ارائه داده است. لازم به ذکر است که در این بسته به مسئله رشد منفی سرمایه گذاری در سال گذشته اشاره شده و اینکه ممکن است دستیابی دولت به منابع مالی مسدود شده عملی نباشد. طبیعی است که اگر دولت نتواند در این حوزه اهداف و وعده هایش را عملی سازد اعتبار مدیریتی اش مورد سوال قرار خواهد گرفت.

دولت یازدهم در حوزه مدیریت اقتصادی و انرژی سعی کرده است سیاست‌های راهبردی جدیدی را برای شکوفایی اقتصادی در پیش بگیرد و هم از جنبه اجرایی نیز سعی کرده است مدیران باتجربه و کارآمدی را در حوزه‌های اقتصادی به کار گیرد ولی هنوز تا برگرداندن قطار اقتصاد ایران در مسیر رشد موزون فاصله زیادی وجود دارد. دولت برای تحقق برخی از وعده‌های کلیدی اقتصادی خود گام‌هایی برداشته است اما

سطح معضلات و مشکلات ناشی از مدیریت دولت قبل به گونه ای است که حل آنها به راحتی امکان پذیر نخواهد بود.

مروری اجمالی به برخی از این وعده ها، چالش های اساسی پیش روی دولت در اجرای وعده های اقتصادی را نشان می دهد.

درباره «تولید نفت» که موتور اقتصاد ایران است و دولت روحانی وعده افزایش آن تا سطح تولید نفت در دولت خاتمی را داده بود، هر چند نسبت به سال آخر دولت دهم تولید و صادرات نفت افزایش محسوسی یافته است، اما تحقق این وعده منوط به موفقیت در مذاکرات هسته ای، رفع تحریم ها و سرمایه گذاری خارجی در صنعت نفت ایران است، در غیر این صورت این وعده تحقق پیدا نخواهد کرد.

در مورد اتمام پروژه های پارس جنوبی نیز دولت روحانی سعی کرده است اقداماتی برای افزایش بهره برداری از منابع را آغاز کند. مقایسه ایران و قطر در حوزه پارس جنوبی، شاخصی از ناتوانی و ناکارآمدی دولت قبل به شمار می رفت و دولت جدید اکنون سعی دارد تا پروژه های پارس جنوبی را تبدیل به سمبل کارآمدی خود کند. در چند اقدام کلیدی، دولت روحانی قرارداد با پیمانکاران چینی را لغو کرد، و حتی برخی پیمانکاران داخلی وابسته به سازمان های دولتی را که با رانت ویژه در دولت قبل به این قراردادها دست پیدا کرده بودند، کنار گذاشت.

همچنین تمرکز دولت بر فازهایی قرار گرفت که بایستی به اتمام می رسیدند و از شروع فازهای جدید خودداری شد. بیژن زنگنه وزیر نفت دولت یازدهم به خاطر تجربه دوره قبل وزارتش در دوره ریاست جمهوری محمد خاتمی، می داند که توسعه پارس جنوبی نیازمند سرمایه و تکنولوژی خارجی است.

وعده «جذب سرمایه گذاری خارجی در صنعت به میزان متوسط سالیانه ۸ میلیارد دلار» نیز به مذاکرات هسته ای وابسته است. هر چند بعد از توافق اولیه در ژنو، مذاکراتی برای عقد قرارداد در حوزه خودرو و جذب سرمایه گذاری خارجی انجام گرفته است اما ثمربخشی این مذاکرات نیز در انتظار رسیدن به توافق جامع با کشورهای ۱+۵ است.

دولت روحانی در زمینه تغییرات ساختاری نظام اقتصادی مانند «استقلال بانک مرکزی» تا اکنون نتوانسته وعده خود را محقق سازد. در دولت قبل، بانک مرکزی به عنوان قلک دولت تلقی میشد و به همین دلیل با فشار دولت، منابع بانک مرکزی برای پرداخت هزینه های مسکن مهر صرف میشد و یا بانک را برای چاپ اسکناس تحت فشار قرار میدادند و افزایش تورم بی سابقه و نیز چند برابر شدن نقدینگی محصول این سیاستها بود.

و به همین خاطر در طول سه سال اول حکومت احمدی نژاد دو رییس بانک مرکزی که این نوع دخلتهای بی حساب و کتاب او را برنمی تافت استعفا دادند. ولی الله سیف مدیر کل جدید بانک مرکزی دولت روحانی نیز با آنکه مسئله استقلال بانک مرکزی را پیش شرط قبول مسئولیت خود قرار داده بود، اما انجام این کار مستلزم تغییراتی در مقررات و قوانین است که بایستی به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد و بنظر میرسد دولت روحانی چندان مطمئن نیست که در مجلس فعلی این کار را به تصویب برساند.

دولت البته سعی کرده در این زمینه گامهایی بردارد از جمله لایحه اصلاحیه قانون بودجه ۹۲ را به مجلس شورای اسلامی ارائه و اعلام کرد که نمی تواند منابع لازم برای بودجه ۲۱۰ هزار میلیارد تومانی را تامین کند. حسن روحانی در مصاحبه تلویزیونی خود نیز به طور صریح به رابطه رشد نقدینگی و استقلال بانک مرکزی اشاره کرد و خاطر نشان ساخت که نخستین برنامه اش ممنوعیت استفاده از پول پرفشار و منابع بانک مرکزی بود. دولت استفاده از منابع بانک مرکزی را میوه ممنوعه اعلام کرده و با وجود قرار داشتن در شرایط پرفشار به سراغ این منابع نرفته است.

در زمینه شعارهای مردم پسند اقتصادی از جمله «کاهش تفاوت نرخ بیکاری در استان ها»، «افزایش حداقل دستمزد کارگران بیشتر از نرخ تورم» و «تامین مسکن ارزان و مهار قیمت آن»، اکنون و با گذشت یک سال از انتخابات ریاست جمهوری و بیش از ده ماه از استقرار دولت روحانی می توان این وعده ها را جزو سیاست های ناکام دولت ارزیابی کرد.

در زمینه «ادامه پرداخت یارانه ها به میزان ۴۵ هزار تومان و عدم کاهش آن» و «توزیع سبد کالایی» اما دولت روحانی به وعده های خود عمل کرده است، هرچند این اقدام با انتقادات شدیدی به ویژه از سوی **اقتصاددان ها** و نیز **هواداران موسوی** (کاندیدای در حصر انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۸) روبه رو شده است که معتقدند دولت نمی تواند این سیاست را تداوم ببخشد.

در مجموع حوزه اقتصادی، چالش های سنگینی را پیش روی دولت قرار داده است، به ویژه هنگامی که مخالفان دولت از جمله حامیان دولت احمدی نژاد نیز به ناکامی دولت روحانی در حوزه اقتصاد امیدوارند.

برخی از این چالش ها ناشی از عدم انسجام دولت در پیشبرد برنامه های اقتصادی است. با آنکه اعضای تیم اقتصادی دولت هر یک به تنهایی در حوزه اقتصاد صاحب تجربه مدیریتی و قدرتمند هستند اما راهبردهای متفاوتی را دنبال می کنند. همین امر سبب

شده است تا هنگامی که دولت به جراحی های اقتصادی نیازمند است با مشکل مواجه شود. پرداخت یارانه نقدی یکی از نمونه های مهم در این زمینه به شمار می‌رود. با آنکه مشاوران اقتصادی لیبرال روحانی از جمله مسعود نیلی **اعتقادی به «پرداخت یارانه نقدی همگانی» ندارند** اما برای آنکه دولت حمایت رای دهندگان در شهرها و روستاها را از دست ندهد بر پرداخت یارانه نقدی تاکید دارند.

جریان‌های اصولگرا و مخالف دولت نیز به هنگام ثبت نام جدید برای دریافت یارانه نقدی که در دهه پایانی فروردین ۱۳۹۳ انجام شد، به تشویق مردم برای ثبت نام پرداختند تا دولت را در مرداب یارانه ها گرفتار کنند. اکنون تامین منابع پرداخت یارانه نقدی و ادامه این سیاست به چالشی اساسی برای دولت تبدیل شده است و به گفته مشاور اقتصادی حسن روحانی، **دولت برای پرداخت یارانه های نقدی ۱۶ هزار میلیارد تومان کسری دارد.**

یکی دیگر از وعده های مهم دولت روحانی «بهبود معیشت مردم در کوتاه مدت» بوده است. برای این کار دولت هم باید به اصلاح نظام مالیاتی بپردازد و هم در مورد نحوه حضور نهادهای اقتصادی قدرتمند بیرون از دولت سازماندهی مجددی انجام دهد و هم منابع بانکی را احیا کند. چون بخش عمده ای از منابع و درآمدهای عمومی در اختیار همین نهادهای حکومتی اما بیرون از دولت قرار گرفته و نوعی بی عدالتی گسترده در توزیع منابع مادی کشور بوجود آورده است.

در مورد اصلاح نظام مالیاتی، دولت با مقاومت های بسیاری روبرو است. از یک سو گروه های مرفه و صاحبان درآمد بالا از پرداخت مالیات استنکاف می کنند و دولت به به دلیل فقدان یک بانک اطلاعاتی نمی تواند منابع لازم را از درآمد آنها اخذ کند. از سوی دیگر، گروه های صنفی قدرتمند مانند طلا فروشان یا آهن فروشان با بستن مغازه های خود و اعتصاب، سعی می کنند از پرداخت «مالیات بر ارزش افزوده» خودداری کنند.

این مقاومت ها در دولت پیشین نیز در مواردی دولت را به عقب نشینی واداشت. حضور شرکت های شبه دولتی و وابسته به نهادهای قدرت که هم از نفوذ برخوردارند و هم به هیچ مرجعی پاسخگو نیستند، از دیگر چالش های مهم اقتصادی دولت به شمار می رود. «شرکت های وابسته به «آستان قدس رضوی»، «شرکت های وابسته به سپاه پاسداران»، و شرکتهای وابسته به بنیاد مستضعفان و «شرکت های وابسته به ستاد اجرایی فرمان امام» که زیر نظر مستقیم رهبر جمهوری اسلامی است، حجم وسیعی از اقتصاد ایران را به خود اختصاص داده اند. این گروه های اقتصادی، هم از دامنه نفوذ گستردهای در درون سیستم برخوردارند، هم از رانت های بانکی استفاده

می‌کنند و هم از پرداخت مالیات در بیشتر موارد معاف هستند، و همچنین سیستمی برای نظارت بر عملکرد آنها وجود ندارد. همین گروه‌های اقتصادی در برخی موارد با استفاده از اسکله‌های غیرقانونی یک نوع اقتصاد زیرمینی را سازمان می‌دهند که در آمارهای دولتی منظور نمی‌شود. علاوه بر این با سیستم نفوذ خود بسیاری از پروژه‌های عمرانی را نصیب خود می‌کنند و همین مورد، اعتراض پیمانکاران بخش خصوصی را نیز برانگیخته است

معضل دیگری که پیش روی دولت قرار دارد مربوط به بدهکاران سیستم بانکی است. در دولت قبل برخی افراد و شرکت‌های وابسته به نهادهای قدرت با اعمال نفوذ سیاسی، وام‌های کلان اما بدون وثیقه بانکی معتبر اخذ کرده‌اند. همچنین سیاست دولت قبل برای اعطای وام‌های زود بازده به افراد و تعاونی‌ها نزدیک به ۴۶ میلیارد دلار بدهی بر روی دست سیستم بانکی قرار داد تا آنجا که در همان زمان حتی **برخی از مدیران بانکی از ورشکستگی بانک‌ها صحبت کرده‌اند**. دولت روحانی در هفته‌های اخیر لیستی از بدهکاران عمده بانکی نزدیک یا متصل به مراکز قدرت را که حاضر به پرداخت بدهی خود نیستند، به قوه قضاییه فرستاده است. به نظر می‌رسد در صورت استتکاف قوه قضاییه از رسیدگی لازم با انتشار اسامی آنها، از طریق فشار افکار عمومی بتواند منابع عمومی را از وام‌گیرندگان بستاند.

جدا از اتخاذ سیاست‌های راهبردی منسجم و هماهنگ، مقابله با رانت خواری‌های کلان و اقتصاد زیرزمینی نهادها، آنچه می‌تواند به دولت روحانی در پیگیری و اجرای وعده‌های اقتصادی کمک کند «موفقیت در مذاکرات هسته‌ای و رفع تحریم‌ها» است. با دستیابی به چنین موفقیتی، دولت روحانی می‌تواند هم اقتدار خود در مقابله با جریان راست افراطی را افزایش دهد و هم می‌تواند «گفتمان مصالحه بین‌المللی» خود را به عنوان سیاست راهبردی در میان حاکمیت جمهوری اسلامی و جامعه ایران به پیش ببرد.

سیاست خارجی

وعده های سیاست خارجی حسن روحانی در دوره انتخابات را می توان در احیای پول، پاسپورت و همچنین به گفته او «شکوه و مجد غرور ایرانی» خلاصه کرد. حسن روحانی برای عملی کردن این شعارها معتقد بود که باید با دنیا آشتی کرد، تعامل سازنده برقرار کرد، روند رو به افزایش تحریم ها را متوقف و بخشی از تحریم ها را کاهش داد و همچنین چهار چوب جدیدی برای برون رفت از بن بست دیپلماسی هسته ای پیدا کرد.

برای تحقق این امر دولت روحانی باید بر میراث مخرب برجمانده از دولت احمدی نژاد غلبه می کرد، به همین دلیل او در وهله نخست تیم دیپلماسی ایران را تغییر داد و با استفاده از نیروی کار آمد کوشید با انتصاب محمد جواد ظریف به عنوان وزیر امور خارجه، هویت جدیدی به سیاست خارجی ایران ببخشد. او همچنین توانست با استفاده از سابقه و تجربه خود در مذاکرات هسته ای، نقشه راهی برای مذاکرات هسته ای ایران تهیه کند و با نهادهای حاکمیت درباره این نقشه راه استمراج و اجماعی ایجاد کند. او همچنین موفق شد برای مذاکرات مستقیم با آمریکا در سطوح عالی نظر مساعد شورای عالی امنیت ملی و رهبر جمهوری اسلامی را کسب کند که مرزهای جدیدی را برای ارتقای سیاست خارجی ایران فراهم کرد.

اقدام دیگر حسن روحانی اصلاح تصویر سیاست خارجی ایران بود. او کوشید تصویر صلح طلبانه ای از سیاست خارجی ایران ارائه دهد و برای این کار ادبیات و گفتار سیاست خارجی ایران را تغییر داد. به کارگیری محتاطانه واژه ها و جایگزین کردن واژه های جدید با کلمات ستیزه جویانه پیشین، همکاری با نهادهای بین المللی و نیز اعلام آمادگی عملی برای همکاری با غرب برای مقابله با تروریسم جریان های رادیکال اسلام گرا در منطقه از جمله گام هایی است که در این زمینه برداشته شدند. مجموع این اقدامات سبب شد که قطار سیاست خارجی ایران در مسیر دیگری قرار گیرد و مرزهای جدیدی را در نوردد و گشایش های مهمی را در حوزه مذاکرات هسته ای، روابط دیپلماتیک با قدرت های بزرگ، اتحادیه اروپا و کشورهای عربی حوزه خلیج فارس پدید آورد.

با وجود بدبینی‌هایی و مخالفت‌های که در خصوص پیشبرد مذاکرات هسته‌ای و نیز دستیابی به یک توافق جامع میان ایران و قدرت‌های بزرگ بین‌المللی و به ویژه آمریکا وجود داشت، این مذاکرات بعد از سال‌ها وقفه و عقب‌گرد، در سال نخست به قدرت رسیدن روحانی حرکت رو به جلویی داشته است. هرچند برای رسیدن به یک توافق نهایی اختلاف نظرهای کلیدی وجود دارد اما همچنان که رییس‌جمهور آمریکا خاطر نشان ساخت «هنوز امکان موفقیت دیپلماسی صلح زیاد است.»

برای این خوشبینی می‌توان دلایل متعددی برشمرد؛ نخست اینکه که در نهادهای درون حاکمیت ایران، بعد از تحریم‌های همه‌جانبه در سال پایانی دولت محمود احمدی‌نژاد برای حل موضوع اجماعی صورت گرفته است. دوم اینکه یکی از موانع در مورد مذاکرات هسته‌ای «تصویر دولت احمدی‌نژاد در صحنه بین‌المللی» بود که با نفی هولوکاست و شعارهای پاندولی علیه نظم بین‌المللی، هویتی منفی و هراسناک به خود داده بود و به همین دلیل قدرت‌های بزرگ به ویژه آمریکا از اعطای هرگونه امتیازی به آن دولت که باعث تقویت و تداومش در قدرت و نیز سرمشق نامناسبی برای دیگران می‌شد ابا داشتند. دولت جدید حسن روحانی که در انتخابات نماینده جریان‌های اصلاح طلب و میانه رو محسوب می‌شد و از حمایت طبقات متوسط و صاحبان صنایع و همچنین حمایت مردم شهرهای کوچک و روستاها برخوردار بود، مردمی که از غول تورم دچار هراس شده بودند. دولت روحانی در حوزه بین‌المللی سیاست راهبردی جدیدی را مطرح کرد که هدفش تعامل سازنده با نظام بین‌المللی، قبول مسئولیت در نظم بین‌المللی و به تبع برخورداری از مزایای ناشی از آن بود. علاوه بر این دولت‌های اروپایی به دلیل تماس و مذاکره با حسن روحانی در جریان مذاکرات هسته‌ای در فاصله سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ تجربه کار با رییس‌جمهور جدید و وزیر امور خارجه اش را داشتن و آن را مثبت ارزیابی می‌کردند. آن‌ها در عین حال در مورد میزان قدرت و حوزه اختیارات دولت روحانی در ساختار قدرت ایران تردید‌هایی داشتند. تصویر ارائه شده از سوی دولت روحانی چه در گفتار و چه در عمل، امکان امتیاز دهی به آن را تسهیل کرد.

سوم اینکه حل «تابوی مذاکره مستقیم با آمریکا» و نفی تلقی سازش و خیانت از مذاکره مستقیم با آمریکا بعد از سی و پنج سال، فرصت جدیدی را برای ایران در حل مشکلاتش فراهم کرده است. تا پیش از دولت حسن روحانی، مذاکرات مخفی دو کشور که در سطوح میانی صورت می‌گرفت هیچگاه نتوانست در رفع سوء تفاهم‌ها و حل منازعات تداوم یابد. اکنون با شکست این تابو از سوی ایران و گفتگوی نمادین تلفنی دو

رییس‌جمهور و ملاقات‌های متعدد وزرای خارجه دو کشور در طول سال گذشته، ایران و آمریکا دیگر نیازی به واسطه‌ندارند و سوتفاهم‌های کمتری میان دو کشور پدید می‌آید.

نکته چهارم نیز رشد گروه‌های جهادی و مسلح در منطقه و احیا و بازسازی مادی و معنوی آنها است که تهدیدی مشترک برای ایران و غرب شمرده می‌شود و همکاری برای مقابله با این گروه‌ها در دستور کار دو طرف قرار گرفته است. حمله اخیر گروه داعش به عراق و تصرف برق‌آسای دو شهر بزرگ عراق و بسیج نیروهای سنی با شعار نابودی شیعیان، اولویت روز افزونی را به این کار بخشیده است.

نکته پنجم به تحولات اوکراین مربوط است که با آغاز یک جنگ سرد جدید میان روسیه و غرب فرصت‌های جدیدی برای مانور ایران فراهم ساخته است و برای اروپا نیز اهمیت ایران از جنبه انرژی افزایش یافته است.

نکته ششم به اجبارهای کنونی در ساختار سیاست ایران و آمریکا برمی‌گردد. برای دولت آمریکا توافق با ایران یکی از مهمترین دستاوردها و موفقیت‌هایی است که می‌تواند در کارنامه سیاست خارجی اوباما ثبت شود. امری که پنج رییس‌جمهور پیشین آمریکا قادر به انجام آن نشدند. در ایران نیز علیرغم شعارهای که مطرح می‌شود، مقامات جمهوری اسلامی به خوبی آگاهند که شکست در مذاکرات، سونامی اقتصادی و سیاسی در ایران ایجاد می‌کند که پیامدهایش برای قدرت سیاسی در ایران خطرناک خواهد بود و هیچ جناح و یا نهادی نمی‌تواند مسئولیت شکست آن را بر عهده گیرد.

در ارتباط با دولت‌های عربی نیز تحولات مثبتی صورت گرفت. رییس‌دولت عمان اولین رییس‌دولتی بود که به ایران سفر کرد، اولین سفر روحانی نیز در میان کشورهای عربی به این کشور بود. جدا از نقش مثبتی که عمان برای بهبود روابط ایران و آمریکا داشته است، ایران به عمان به عنوان گذرگاهی برای تجارت منطقه‌ای خودش در آینده نگاه می‌کند تا از وابستگی خود به امارات متحده عربی بکاهد.

به جز عربستان سعودی و بحرین، دیگر کشورهای عربی منطقه خلیج فارس در سطوح عالی دیپلماتیک و تجاری به ایران سفر کردند که سفر امیر کویت آخرین آن به شمار می‌رود. در صورت حل مسئله هسته‌ای ایران این روابط گسترش بیشتری خواهد یافت و عربستان سعودی نیز سیاست معتدل تری را در پیش خواهد گرفت. دعوت رسمی شاهزاده سعود الفصیل از محمد جواد ظریف برای سفر به عربستان سعودی و شرکت در اجلاس سازمان همکاری‌های اسلامی نیز یکی از دستاوردهای سیاست خارجی دولت یازدهم و نشانه آن است که عربستان نیز با توجه به دیپلماسی دولت روحانی، آمادگی ایجاد تغییر تدریجی در مواضعش خود را دارد.

دولت‌های اروپایی نیز نتیجه مذاکرات برای دولت‌های اروپایی هم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند چرا که بازار ایران در صورت حل مسأله تحریم‌ها، بازاری بکر با پتانسیل‌های بالا برای این کشورها خواهد بود. در طول ده ماه گذشته نیز نمایندگان دیپلماتیک و تجاری کشورهای عضو اتحادیه اروپا بارها به ایران سفر کرده و با مقام‌های دولتی و هم‌تایان خود ملاقات و مذاکره داشته‌اند. دولت روحانی برای بهبود روابط ایران و بریتانیا نیز گام‌هایی برداشته است، روابطی که پس از حمله سال ۱۳۹۰ به سفارت این کشور در تهران دچار تعلیق شده بود، انتظار می‌رود در سال جاری روابط دو کشور ارتقا یابد.

ایران در عین حال هنوز نتوانسته است در روابط خود با عربستان سعودی، بحرین و یمن تنش‌زدایی کند. مسأله سوریه و حمایت ایران از بشار اسد از جمله معضلاتی است که در روابط ایران با کشورهای عربی به ویژه قطر و عربستان باقی است. با نزدیکی پاکستان به عربستان در دولت جدید نواز شریف، مشکلاتی امنیتی در روابط دو کشور پدیدار شده است. همچنین ایران هنوز نتوانسته در مورد اسراییل دست از شعارهایش بردارد.

در داخل ایران، مخالفان اصولگرایی دولت روحانی در چند ماه اخیر ضمن برگزاری همایش‌ها و تبلیغات رسانه‌ای قصد زمینگیر کردن دولت را دارند و در حال بسیج جریان‌های رادیکال برای مخالفت با پیشبرد توافق هسته‌ای هستند. این اقدامات اما تاکنون تاثیر عملی بر روند اجرای توافق هسته‌ای ژنو و نیز ادامه مذاکرات برای «توافق جامع» نداشته و منجر به کارشکنی از سوی ایران در عمل به تعهداتش در توافق هسته‌ای ژنو نشده است.

مذاکرات هسته‌ای در آخرین دور خود که نزدیک به سه هفته طول کشید، نتوانست منجر به یک توافق جامع در سالگرد به قدرت رسیدن دولت روحانی شود و هنوز میان خواسته‌های مقامات ایرانی و ۱+۵ به ویژه آمریکا اختلاف نظر وجود دارد. این اختلاف نظرها در مورد تعداد سانتریفوژها برای غنی‌سازی، مکانیزم و مدت اعتماد سازی از سوی ایران، نحوه و چگونگی کاهش تحریم‌ها و نیز فعالیتهای موشکی ایران که در قعطنامه شورای امنیت به آن اشاره شده، وجود دارد. دولت روحانی امیدوار است در طول چهارماه آینده که مذاکرات تمدید شده است توافق نهایی صورت بپذیرد. حضور روحانی در ماه نیویورک در سپتامبر در مجمع عمومی سازمان ملل، امکان ملاقات روسای جمهور ایران و آمریکا را افزایش می‌دهد و در عین حال احتمال امضا سند توافق نهایی در نیویورک را میتواند افزایش یابد.

ضمیمه:

جدول زیر ارزیابی روحانی‌سنج از عملکرد یک ساله دولت یازدهم در خصوص برخی از مهمترین وعده‌ها را به صورت خلاصه نشان می‌دهد. وعده‌ها بر اساس کیفیت عملکرد از قوی به ضعیف طبقه‌بندی شده‌اند.

وعده	توضیح	وضعیت پیگیری
بازگشایی خانه سینما	حسن روحانی توانست با بازگشایی خانه سینما در نخستین ماه‌های آغاز به کارش پس از بحران دولت ساخته به عنوان نخستین وعده «محقق شده» خود ثبت کند	محقق شده
جلوگیری از تحریم‌ها	یکی از فزاینده‌های عملکرد حسن روحانی در سال نخست بازگشت پرشتاب او و وزیر خارجه اش به پشت میز مذاکرات هسته‌ای بود. زوج روحانی- ظریف توانستند به سرعت با کشورهای ۱+۵ به توافق ژنو دست یابند و ضمن جلوگیری از افزایش تحریم‌ها، برخی از تحریم‌ها را نیز کاهش دهند. با این حال تا رفع تحریم‌ها راه طولانی در پیش است.	در حال پیگیری
مهار تورم	مهار تورم از جمله وعده‌هایی است که می‌توان آن را به عنوان نمونه‌ای از قدرت مدیریتی و تدبیر اقتصادی دولت یازدهم به شمار آورد.	محقق شده
رساندن تورم به زیر ۲۵ درصد	نرخ تورم ایران در طی دوازده ماه گذشته به طرز چشمگیری کاهش یافته است. بانک مرکزی ایران، نرخ تورم دوازده ماه منتهی به تیرماه ۹۳ نسبت به دوازده ماه منتهی به تیرماه ۹۲ معادل ۲۵,۳ درصد اعلام کرده است کارشناسان اقتصادی معتقدند در صورتی که اتفاق غیر متقربه‌ای مانند به بن بست خوردن مذاکرات هسته‌ای پیش نیاید، این وعده روحانی بسیار زودتر محقق خواهد شد.	در حال پیگیری
مخالفت با ستاره دار کردن دانشجویان	حسن روحانی و نیز جعفر توفیقی سرپرست و رضا فرجی دانا وزیر علوم هزینه بسیاری برای «مخالفت با ستاره دار کردن دانشجویان» پرداختند. هر چند دانشجویان بهایی همچنان از تحصیل محروم می‌شوند اما دستکم بخشی از دانشجویان ستاره دار سال‌های گذشته به دانشگاه بازگشتند.	محقق شده

وضعیت پیگیری	توضیح	وعده
در حال پیگیری	پیگیری بازگرداندن ناشران تعلیقی به چرخه نشر کتاب در ایران یکی از اقدامات پرهزینه دولت حسن روحانی و علی جنتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی است. علی جنتی در این خصوص حتی با انتقاد پدرش احمد جنتی دبیر شورای نگهبان و حملات تند اصولگرایان تندرو مواجه شده است.	بازبینی پرونده ناشران تعلیقی
در حال پیگیری	شفاف سازی برنامه هسته ای ایران در دولت حسن روحانی به نسبت دولت های خاتمی و احمدی نژاد بیشتر شده است. یکی از مهمترین اقدامات حسن روحانی در این خصوص جلب موافقت رهبر جمهوری اسلامی برای انتقال پرونده هسته ای از «شورای عالی امنیت ملی» به «وزارت خارجه» و دولت است. اگر چه این دستاورد ماه های نخست ریاست جمهوری روحانی اکنون در ایران با چالش هایی از سوی اصولگرایان و مراکز قدرت مواجه شده است. علاوه بر این پذیرش و اجرای توافق ژنو نیز به خودی خود پذیرش شفاف سازی برنامه هسته ای ایران است اما هنوز آشکار نیست که این شفاف سازی به توافق جامع منجر خواهد شد یا نه.	شفافیت بیشتر در برنامه هسته‌ای
محقق شده	اختصاص «یارانه کالایی» که در زمستان ۹۲ از سوی دولت روحانی تحت عنوان «توزیع سبد کالا» اجرا شد. این وعده در روش اجرا انتقادهای گسترده‌ای را برانگیخت و روحانی را واداشت تا در یک برنامه تلویزیونی برای نخستین بار به عنوان «رئیس جمهور» از مردم «عذرخواهی» کند، اما در عمل رضایت نسبی اقبال کم درآمد را در پی داشته است.	یارانه کالایی
در حال پیگیری	سیاست های اقتصادی دولت روحانی از کاهش بیشتر رشد اقتصادی جلوگیری کرده است و اکنون نرخ رشد منفی ۳/۵ درصدی سال ۹۲ در حال حرکت به سوی ۰ است	بهبود رشد اقتصادی
پیگیری نشده	دولت روحانی فضای امنیتی حاکم بر دانشگاه ها را شکست اما به دلیل سرکوب شدید جنبش دانشجویی به ویژه در سال های ۸۸ تا ۹۲ و تداوم حضور بسیاری از مدیران میانی و روسای دانشگاه ها از دولت پیش، هنوز فضای باز سیاسی در دانشگاه ها ایجاد نشده است.	فضای باز سیاسی در دانشگاه ها

وضعیت پیگیری	توضیح	وعده
پیگیری نشده	دستاورد روحانی در خصوص این وعده تنها کاهش میزان نوسان ارزش پول ملی بوده است. ارزش برابری پول ایران با ارزهای خارجی در ماه های نخست دولت تقویت شد اما به دلیل گره خوردن آن به مذاکرات ایران و ۱+۵ و برخی عوامل دیگر خارجی و داخلی، در ماه های بعدی کاهش یافته اما این کاهش به میزان سقوط ارزش پول ملی در دو سال پایانی دولت احمدی نژاد نیست.	ارزش پول ملی
در حال پیگیری	تدوین و انتشار پیش نویس منشور حقوق شهروندی به سرعت انجام شد و بحث های گسترده ای را برانگیخت. این منشور اما هنوز در حد پیش نویس باقی مانده است.	منشور حقوق شهروندی
در حال پیگیری	وعده جلوگیری از خشک شدن دریاچه ارومیه، یکی از وعده های منطقه ای است که اکنون به وعده ای ملی تبدیل شده است. دولت روحانی با تشکیل ستاد ویژه ای گام هایی برای پیگیری این وعده برداشته اما این گام ها از روندی «کند» و «غیرشفاف» برخوردار است.	جلوگیری از خشک شدن دریاچه ارومیه
پیگیری نشده	دولت تاکنون نتوانسته از شبکه های اجتماعی رفع فیلتر کند اما ورود مستقیم حسن روحانی به این وعده و تاکید او بر اینکه دسترسی به اینترنت و شبکه های اجتماعی از «حقوق شهروندی»، این وعده را به یکی از مباحث روز در ایران تبدیل کرده و چالش بزرگی برای نهادهای حامی فیلترینگ ایجاد کرده است.	رفع فیلتر شبکه های اجتماعی
پیگیری نشده	وعده «بیمه زنان سرپرست خانوار» از جمله وعده های مهم حسن روحانی در جریان انتخابات بود. به گفته شهیندخت مولاوردی، معاون امور زنان و خانواده رئیس جمهوری ایران، شمار زنان سرپرست خانوار نزدیک به ۲ میلیون تن است و دولت می تواند با اختصاص ۱۵۰ میلیارد تومان در سال ۹۳ نزدیک ۵۰۰ هزار تن از زنان سرپرست خانوار را بیمه کند، اما بودجه اختصاص داده شده برای این وعده تنها ۱۵ میلیارد تومان است.	بیمه زنان سرپرست خانوار

وضعیت پیگیری	توضیح	وعده
در حال پیگیری	«بازگشایی انجمن صنفی روزنامه نگاران ایران» وعده ای است که روحانی دو روز پس از پیروزی در انتخابات بر آن تاکید کرد. با وجود تکرار و حتی اقداماتی از سوی سه وزارتخانه فرهنگ و ارشاد، اطلاعات و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و همچنین اعلام آمادگی هیات مدیره این انجمن، قوه قضائیه و نهادهای انتصابی به شدت با بازگشایی انجمن صنفی مخالفت می کنند. دولت روحانی نشان داده است که حاضر به ورود به چالش برای تحقق این وعده نیست.	انجمن صنفی روزنامه نگاران
در حال پیگیری	تشکل های صنفی معلمان در ایران می گویند که دولت روحانی و نیز وزیر آموزش پرورش او علی اصغر فانی بر پیگیری وعده خود در باره پیگیری وضعیت معلمان تبعیدی، تعلیقی، و زندانی اصرار دارند اما تاکنون به جز کاهش فشارها بر معلمان و این تشکل ها دستاورد دیگری نداشته اند.	معلم های تبعیدی
پیگیری نشده	وعده «تسهیل بازگشت ایرانیان» یکی از وعده هایی است که به سرعت با واکنش و مخالفت دیگر نهادهای حکومتی از جمله قوه قضائیه مواجه شد. بازداشت و زندانی شدن برخی از ایرانیان پس از بازگشت به ایران، پیگیری و تحقق این وعده را با چالش های اساسی مواجه کرده است	تسهیل بازگشت ایرانیان
پیگیری نشده	بازگرداندن اعتبار گذرنامه و پاسپورت ایرانی با وجود دیپلماسی فعال دولت یازدهم، به دلیل لغو یک جانبه تفاهم نامه های حذف رواید پیشین از سوی کسورهایی چون مالزی و اندونزی روندی معکوس به خود گرفت.	بازگرداندن اعتبار گذرنامه
در حال پیگیری	حسن روحانی در ماه های نخست ریاست جمهوری خود نشان داد که برای احیای سازمان مدیریت و برنامه ریزی مصمم است، اما در یک سال گذشته به تدریج از اراده دولت برای پیگیری این وعده کاسته شده است	احیای سازمان مدیریت و برنامه ریزی

وضعیت پیگیری	توضیح	وعده
پیگیری نشده	ناتوانی حسن روحانی در رفع حصر از موسوی، کروبی و رهنورد یکی از بزرگترین ناکامی‌های سال نخست ریاست جمهوری اوست. روحانی و برخی از معاونان او تاکید دارند که «اراده رفع حصر در دولت وجود دارد» اما تاکید دارند که دولت برای پیگیری و اجرای آن به زمان بیشتر و سکوت رسانه‌ها نیاز دارد. بسیاری از رای‌دهندگان به حسن روحانی این وعده را به عنوان محکی برای صداقت او و دولتش زیر نظر دارند.	رسیدگی به رفع حصر سران جنبش سبز
پیگیری نشده	آموزش زبان مادری وعده‌ی جذاب حسن روحانی و دولت او به اقلیت‌های قومی در ایران بود اما طی یک سال گذشته آشکار شد که دولت خود نیز تصویر روشنی از آن ندارد. این وعده با استقبال فعالان قومی مواجه شده اما هم بخشی از اصولگرایان و هم بخشی از نخبگان ملی‌گرا درباره پیامدهای آن هشدار داده‌اند و رهبر جمهوری اسلامی نیز به طور ضمنی با پیگیری آن مخالفت کرده است.	آموزش زبان مادری
پیگیری نشده	میراث دولت احمدی‌نژاد در حوزه «سازمان‌های غیردولتی» برای دولت روحانی صدها ان.جی. اوی تعطیل شده بوده است. ان.جی. او‌هایی که عمرشان اغلب به دولت محمد خاتمی می‌رسید. وزارت کشور برخلاف وعده دولت روحانی تاکنون اقدام و برنامه ویژه‌ای برای حمایت ان.جی. او‌ها یا بازگشایی دوباره ان.جی. او‌های تعطیل شده ارائه نکرده است.	توجه ویژه به سازمان‌های غیر دولتی
محقق نشده	بخش بزرگی از رای‌دهندگان به حسن روحانی ساکنان مناطق قومیت‌نشین ایران بودند از جمله سیستان و بلوچستان و کردستان که وعده «تشکیل معاونت اقلیت‌ها» و دیگر وعده‌های مشابه او در جلب نظر آنان موثر بود اما دستاورد دولت روحانی در یک سال گذشته در این بخش ناکامی و عدم تحقق وعده تشکیل معاونت اقلیت‌ها و ابهام در پیگیری سایر وعده‌های مشابه بوده است.	تعیین معاون از اقلیت‌ها
محقق نشده	یکی از نخستین ناکامی‌های دولت روحانی در نخستین سال فعالیتش عدم تحقق تشکیل وزارت زنان است.	تشکیل وزارت زنان